

31.05.2024

YVV/740/2024

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Valtion viranomainen

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Hallituksen esityksessä on mainittu kolme tavoitetta kyseiselle esitykselle. Kyseiset tavoitteet ovat lähtökohtaisesti kannatettavia, mutta yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemyksen mukaan mainitut tavoitteet ovat suurelta osin ristiriidassa esityksen sisällön kanssa. Esityksen sisällössä suhteessa tavoitteisiin näyttäisi painottuvan pikemmin hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa vammaispalvelut kuin vammaisia henkilöitä ja heidän oikeuksiaan koskevien tavoitteiden toteutuminen.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

ei

Voit halutessasi esittää huomioita:

Esityksellä ei ehdoteta muutoksia varsinaisiin vammaispalvelulain nojalla järjestettäviin palveluihin vaan muutoksia lain soveltamisalaan. Soveltamisala on kuitenkin olennainen osa lakia ja liian suppeaksi rajattu tai liian tulkinnanvaraisesti kirjoitettu soveltamisala saattaa aiheuttaa sen, että syntyy väliinputoajaryhmiä, jotka eivät pääse heille välttämättömien vammaispalveluiden piiriin. Valtuutettu katsoo myös, että soveltamisalaa tulisi ohjata ennen kaikkea Suomea sitova YK:n vammaisyleissopimus ja sen sisältämä määritelmä vammaisuudesta sekä perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momenteissa asetettu välttämättömien ja riittävien sosiaalipalveluiden taso, ei Suomen tämänhetkinen ikärakenne ja julkisen talouden tilanne tai näistä johtuvat julkisten menojen säästöpainet.

2 § 1 mom. perusteluissa mainitaan, että esitettävä vammaisen henkilön määritelmä sinänsä kattaisi jo hyväksytyn lain soveltamisalasäännökseen sisältyneet toimintarajoitteet, mutta esityksessä jää hyvin epäselväksi se, miten jo hyväksytyn vammaispalvelulain perusteluissa mainitut väliinputoajaryhmät on huomioitu. On olemassa ilmeinen vaara, että jatkossakin väliinputoajaryhmät (esimerkiksi autismin kirjolla olevat) jäävät vammaispalveluiden ulkopuolelle.

Lisäksi esityksen tavoitteena on säilyttää vammaispalvelulaki vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina. Aiemmin eduskunnan hyväksymässä vammaispalvelulaissa on määritelty vammaisen henkilö YK:n vammaisyleissopimuksen mukaisella tavalla. Vammaispalvelulain nojalla on tarkoitus järjestää palveluita vammaisille henkilöille juuri heidän tarpeitaan vastaavalla tavalla. Olennaista on, että kukin vammaisen henkilö saa välttämättömät palvelut, jotka myös pystytään toteuttamaan niin, että vammaisen henkilön yhdenvertaisuus toteutuu. Erityislain asema ei valtuutetun mielestä saa olla perusteluna sille, että osa YK:n vammaisyleissopimuksen mukaan kiistatta vammaisista henkilöistä jäisi riittämättömien tai käytännössä toteutumattomien sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden piiriin. Myös näiden vammaisten henkilöiden perustuslailliset oikeudet ja yhdenvertaisuus tulee taata.

Vielä esityksen tavoitteena on selkeyttää sosiaalihuollon yleislainsäädännön sekä vammaispalveluita koskevan toissijaisen lainsäädännön suhdetta siten, että asiakkaat ohjautuvat palvelutarpeensa mukaisesti palveluihin. Tavoite, jossa asiakkaat ohjautuvat palvelutarpeensa mukaisesti palveluihin on kannatettava. Hallituksen esityksellä tätä palvelutarpeen mukaisesti palveluihin ohjautumista tehdään

kuitenkin vaikeaselkoisemmaksi, poistamalla vammaispalvelulaista vammaisen henkilön määritelmä, korostamalla sosiaalihuoltolain ensisijaisuutta ja samalla toteamalla, että esityksellä ei olisi juurikaan vaikutuksia vammaisten henkilöiden vammaispalvelulain mukaisten palveluiden piiriin pääsemiselle. Samalla esityksessä todetaan, että hallitusohjelmassa varattua vammaispalvelulain aiheuttamaa tarvetta kustannuslisäykselle ei ole esityksen mukaan tarpeen käyttää kuin osittain. Vammaispalvelulain mukaisia subjektiivisten oikeuksien turvaamia palveluita ei tulisi sitoa tiukkoihin määräraha-kehyksiin. On vaarana, että esitys ohjaa lainsoveltajaa ensisijaisesti rajaamaan vammaispalvelukustannuksia ja siten vammaispalvelulain piiriin kuuluvia henkilöryhmiä. Tällöin vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus saattaa vaarantua.

Säädöstasolla tai vähintäänkin soveltamisalaa koskevan pykälän perusteluissa tulisi mainita vammaisten henkilöiden yhdenvertainen osallisuus yhteiskunnassa sekä mahdollisuus itsenäiseen elämään samoilla valinnan mahdollisuuksilla kuin vammattomillakin henkilöillä. Tämä oikeus on olennainen osa YK:n vammaisyleis-sopimusta (artikla 19). Asiaan liittyy myös vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean yleiskommentti numero 5 (2017). Yleiskommentissa todetaan sopimusvaltioiden velvoitteista muun muassa seuraavaa (lähde: Kehitysvammaisten tukiliitto ry:n epävirallinen käännös 5.4.2019 yleiskommentista nro 5 koskien artiklaa 19. Alkuperäiskielinen yleiskommentti on luettavissa täältä:

<https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no5-article-19-right-live>):

39. Sopimusvaltioiden velvoitteiden on heijastettava ihmisoikeuksia joko absoluuttisina ja välittömästi sovellettavina (kansalais- ja poliittiset oikeudet) tai asteittain sovellettavina normeina (taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet). [...] Asteittaisesta toteuttamisesta seuraa välitön velvollisuus suunnitella ja toimeenpanna konkreettisia strategioita, ja lisäksi tarvitaan toimintasuunnitelmia ja resursseja tukipalvelujen kehittämiseen sekä olemassa olevien ja uusien peruspalveluiden tekemiseen sellaisiksi, että ne tukevat vammaisten henkilöiden osallisuutta.

43. Jos sopimusvaltio aikoo esimerkiksi talous- tai rahoituskriisin seurauksena toteuttaa toimenpiteitä, jotka tarkoittavat palaamista huonompaan tilanteeseen 19 artiklan kannalta, sopimusvaltiolla on velvollisuus osoittaa, että tällaiset

toimenpiteet ovat väliaikaisia, välttämättömiä sekä syrjimättömiä ja että sopimusvaltio kunnioittaa 19 artiklan keskeisiä velvoitteita.

44. Velvollisuus asteittaiseen täytäntöönpanoon sisältää oletettaman, että sellaiset toimenpiteet, jotka johtavat huonompaan tilanteeseen taloudellisten, sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien nauttimisen suhteen, ovat sopimuksen vastaisia. Tällaiset toimenpiteet vievät vammaisilta henkilöiltä mahdollisuuden nauttia täysimääräisesti itsenäistä elämistä ja osallisuutta yhteisössä koskevasta oikeudesta. Tästä johtuen huonompaan tilanteeseen johtavat toimenpiteet muodostavat 19 artiklan loukkauksen.

45. Sopimusvaltioiden on kiellettyä ryhtyä toimenpiteisiin, jotka johtavat nykyistä huonompaan tilanteeseen suhteessa niihin itsenäistä elämistä ja osallisuutta yhteisössä koskevan oikeuden vähimmäisvaatimuksiin ja keskeisiin velvoitteisiin, jotka on listattu tässä yleiskommentissa.

Yleiskommentin kohdassa sopimusvaltioiden velvoitteet / toteuttamisvelvollisuus todetaan vielä seuraavaa:

54. Toteuttamisvelvollisuus edellyttää, että sopimusvaltiot edistävät, helpottavat ja järjestävät asianmukaisia lainsäädännöllisiä, hallinnollisia, budjettiin liittyviä, oikeudellisia, ohjelmallisia, edistäviä ja muita toimenpiteitä varmistaakseen, että yleissopimuksessa vahvistettu oikeus itsenäiseen elämiseen ja osallisuuteen yhteisössä toteutuu täysimääräisesti. Toteuttamisvelvollisuus edellyttää lisäksi, että sopimusvaltiot ryhtyvät toimenpiteisiin poistaakseen käytännön esteet sille, että oikeus itsenäiseen elämiseen ja osallisuuteen yhteisössä toteutuu täysimääräisesti, mukaan lukien asunnot, jotka eivät ole esteettömiä; vammaisten henkilöiden rajoitetun pääsyn tukipalveluihin; yhteisön tilat, tavarat ja palvelut, jotka eivät ole esteettömiä; sekä vammaisiin henkilöihin kohdistuvat ennakkoluulot.

61. Sopimusvaltiot sisällyttävät seuraavat tekijät avun saamisen edellytyksiin: arvioinnin olisi perustuttava ihmisoikeusnäkökulmiin suhteessa vammaisuuteen; keskittyminen niihin henkilön tarpeisiin, jotka johtuvat vamman sijaan esteistä yhteiskunnassa; ihmisen tahdon ja mieltymysten huomioiminen ja noudattaminen; sen

varmistaminen, että vammaiset henkilöt ovat täysimääräisesti mukana päätöksentekoprosesseissa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että lainvalmistelussa ei ole otettu huomioon Suomea sitovan YK:n vammaisyleissopimuksen 19 artiklaa ja artiklan tulkintaa ohjaavaa yleiskommenttia.

Soveltamisalaa koskevassa ehdotuksessa olisi syytä mainita keskeisenä säännöksenä myös yhdenvertaisuuslaki ja sen sisältämä syrjintäkielto, viranomaisen velvollisuus kohtuullisiin mukautuksiin sekä velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta. Esityksessä yhdenvertaisuuslaki sekä viranomaisen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta mainitaan esityksessä ainoastaan varhaiskasvatusta koskevassa osiossa (s. 56) ja tämä on omiaan antamaan väärän kuvan yhdenvertaisuuslain soveltamisalasta ja merkityksestä vammaispalvelupäätöksiä tehtäessä ja vammaispalveluita järjestettäessä. Oikeuskäytännössä on kiistatta todettu, että esimerkiksi viranomaisen velvollisuus tehdä kohtuullisia mukautuksia koskee myös vammaispalveluiden sisältöä.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

-

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Sinänsä ehdotettu säännös koskien ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palveluiden ensisijaisuutta vastaa nykyistä lainsäädäntöä. Säännös kuitenkin edellyttää ennen kaikkea, että riippumatta siitä myönnetäänkö palveluja sosiaalihuoltolain vai vammaispalvelulain nojalla, niin kyseinen palvelu on henkilölle asianmukainen ja riittävä ja toteuttaa vammaisen henkilön oikeutta itsenäiseen elämään ja osallisuuteen. Kuitenkin näin esitettynä syntyy vaikutelma siitä, että sosiaalihuoltolain ensisijaisuudella ohjataan kategorisesti tiettyjä ihmisryhmiä pois vammaispalvelulain soveltamisen piiristä, esimerkiksi muistisairaat sekä iäkkäänä vammautuneet henkilöt.

Valtuutettu on erityisen huolissaan esityksen sivulla 38 kirjattuun kohtaan, joka tarkoittaa joidenkin vammaisisten henkilöiden kohdalla subjektiivisten oikeuksien heikennystä: ”Arvioinnissa on otettava huomioon, että asiakkaalle syntyy subjektiivinen oikeus vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin vasta, kun on todettu, että ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut eivät ole hänelle sopivia ja riittäviä. Asiakkaalle ei synny subjektiivista oikeutta sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin tilanteessa, jossa ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut toetaan hänelle riittäviksi ja sopiviksi, vaan sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja myönnetään sosiaalihuoltolain myöntämisedellytysten mukaisesti. Vammaispalveluilla ei ole tarkoitus korvata puuttuvia yleislainsäädännön mukaisia palveluita.” Samalla esityksen sivulla 54 sanotaan lainvalintatilanteesta vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain välillä seuraavaa: ”Palveluiden saatavuus ei voi olla ohjaava tekijä arvioitaessa, minkä lain mukaan henkilölle myönnetään palveluita” ja ”Se, että hyvinvointialue ei järjestä palveluita yleislainsäädännön edellyttämässä laajuudessa, ei olisi peruste soveltaa erityislakia”.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää näitä perusteluja täysin ristiriitaisina YK:n vammaisyleissopimuksen sekä perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momenttien kanssa sekä osan vammaispalveluita välttämättä tarvitsevien henkilöiden yhdenvertaisuutta vakavasti vaarantavana. On täysin mahdollista, että hyvinvointialueet tulevat tekemään päätöksiä palveluista, jotka eivät vastaa vammaisen henkilön tarvetta tai eivät ylipäätään toteudu. Yleisessä tiedossa on esimerkiksi kotihoidon vaikea tilanne monilla eri alueilla. Olisi täysin perus- ja ihmisoikeuksien vastaista tehdä vammaisille henkilöille sosiaalihuoltolain mukaisia päätöksiä kotihoidon palvelusta, jotka eivät resurssien puutteesta johtuen kuitenkaan toteutuisi tai tuottaisi vammaisille apua heidän välttämättömään tarpeeseensa esim. sosiaalisen kanssakäymisen tai itseenäisen asioinnin osalta.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Valtuutettu katsoo, että ehdotettu säännös sekä tiukentaa vammaispalvelulain mukaisten palveluiden saamista nykyisestä että tekee palvelutarpeen arvioinnista

epämääräisempää. Elämänvaihe-kohtaisen tavanomaisen tarpeen yleisluonteinen määrittely on yksilökohtaisessa arvioinnissa hankalaa ja asettaa hyvinvointialueiden työntekijöille laajaa harkintavaltaa tavanomaisen tarpeen määrittelylle. Vaarana on, että tavanomaisen tarpeen määrittelyssä on eroavuutta eri hyvinvointialueilla, mutta myös eri vammaisten henkilöiden välillä. Elämänvaihekohtaisen tavanomaisen tarpeen määrittely ei tunnista yksilöiden välisiä eroja ja erilaisia palvelutarpeita, vaan tarpeen määrittely on omiaan ylläpitämään syrjiviä ennakkoluuloja ja asettaa vammaiset henkilöt samaan muottiin.

Vammaispalvelulain mukaisten palveluiden lähtökohtana tulisi edelleen olla jo hyväksytyn lain (675/2023) 2 § 1 momentin kohta 3 eli ”itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää välttämättä tämän lain mukaisia palveluita”. Yksilöllinen tarve ei aina ole tavanomainen. Yhdenvertaisuuden ydin on, että kyetään tunnistamaan yksilölliset tarpeet, niin että tosiasiallinen yhdenvertaisuus voi toteutua.

Esitysluonnoksen mukaan ehdotettava sääntely korostaa positiivista erityiskohtelua henkilöille, joiden avun ja tuen tarve poikkeaa elämänvaiheessa tavanomaisesta tarpeesta. Positiivisesta erityiskohtelusta säädetään yhdenvertaisuuslain 9 §:ssä, jonka mukaan sellaista oikeasuhtaista erilaista kohtelua ei pidetä syrjintänä, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen. Vammaispalveluiden tarve vammaisille henkilöille on lähtökohtaisesti elinikäinen. Vammaispalveluilla turvataan vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden, itsenäisen elämän ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Kyse ei näin ollen ole sinänsä positiivisesta erityiskohtelusta vaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamisesta perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden edellyttämällä tavalla.

Voidaan perustellusti katsoa, että elämänvaiheessa tavanomaista poikkeavaa tarvetta koskeva raja on ristiriidassa sen lähtökohdan kanssa, että Suomen perustuslain 19 §:n 1 momentissa turvataan jokaiselle ihmisarvon edellyttämä välttämätön huolenpito ja 3 momentissa riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut. Soveltamisalan lisärajaus tulee kuitenkin sovellettavaksi vasta tilanteessa, jossa on jo päädytty siihen, että vammaisen henkilö tarvitsee palvelua välttämättä ja, palvelua ei voida turvata ensisijaisella lainsäädännöllä. Tämä johtunee kyseisen ehdotetun 2 §:n rakenteesta, joka kuuluu olennaisilta osin seuraavasti:

”Tässä laissa säädetään erityispalveluiden järjestämisestä niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä. Tämän lain perusteella järjestetään palveluita vain, jos ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.” (1 momentti)

”Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, tämän lain perusteella järjestetään palveluita vammaiselle henkilölle vain, jos hänelle ei ole järjestettävissä palveluita ensisijaisen lainsäädännön mukaan ja hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve.” (3 momentti).

Vammaisten henkilöiden oikeus välttämättömään huolenpitoon turvataan perustuslaissa. Esitetty rajausta koskien elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta on vahvasti ongelmallinen perustuslain 19 §:stä julkiselle vallalle johtuvien velvollisuuksien kanssa. On hyvin huolestuttavaa, jos hyväksytään se, ettei vammaiselle henkilölle tarvitse järjestää hänen ihmisarvoisen elämänsä kannalta välttämättömiä palveluita, jos näiden palveluiden tarve on hänen ikäryhmässään tavanomaista. Myös vammaisilla henkilöillä tulee olla oikeus ihmisarvon edellyttämään välttämättömään huolenpitoon yhdenvertaisesti ja syrjimättömästi kaikissa elämänvaiheissa.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Esitysluonnoksessa mainitaan, että yleinen yhdenvertaisuusperiaate ja normaalisuusperiaate palveluita järjestettäessä edellyttää, että palvelun käyttäjä maksaisi maksullisiksi säädetyistä palveluista niistä määrättäväksi tulevan asiakasmaksun. Valtuutettu toteaa, että esityksessä ei ole tältä osin kuvattu oikein tosiasiallisen yhdenvertaisuuden käsitettä. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteuttaminen

edellyttää, että ihmisten erilaiset lähtökohdat ja mahdollisuudet yhteiskunnassa tunnistetaan ja eriarvoisuutta pyritään aktiivisesti poistamaan erilaisin toimenpitein. Yhdenvertaisuuslain 5 § velvoittaa viranomaisia arvioimaan yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan sekä ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Kaikkien samanlainen kohtelu ei takaa syrjimättömyyden tai yhdenvertaisuuden toteutumista vaan voi sen sijaan johtaa välilliseen syrjintään. Asianmukaisella ja oikea-aikaisella yhdenvertaisuusvaikutusarvioinnin toteuttamisella ja huomioon ottamisella voidaan välttää välillisen syrjinnän riskin toteutumista.

Vammaisen henkilön palvelutarve on lähtökohtaisesti koko elämän mittainen. Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut kytkeytyvät usein tiettyyn elämänvaiheeseen tai tapahtumaan, josta syntyy väliaikainen palvelutarve. Koska vammaisten henkilöiden vammasta johtuva palvelutarve on luonteeltaan pitkäaikainen ja jatkuva, palveluiden ei tule olla vammaiselle henkilölle maksullisia.

Mikäli tarve vammaisen henkilön palvelulle johtuu vammasta ja palvelu turvaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta vammattomiin henkilöihin nähden, tulisi palvelun olla maksutonta. Asiakasmaksut sosiaalihuoltolain nojalla järjestettävien palveluiden osalta saattavat aiheuttaa myös epäsuotuisaa kohtelua ja siten mahdollisesti syrjintää vammaisten henkilöiden välillä. Tältä osin lainsäätäjän tulisi pohtia ja perustella niitä oikeuttamisperusteita joihin erilainen kohtelu vammaisten välillä perustuu (YVL 11 § 1 mom.).

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vammaisille henkilöille tarjottavien palveluiden tulisi edelleen säilyä maksuttomana, koska palvelutarve ja kesto eroavat oleellisesti sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista. Valtuutetun näkemyksen mukaan suojasäännös on näin ollen tarpeeton, koska vammaisten henkilöiden palvelut tulee järjestää vammaispalvelulain perusteella tai joka tapauksessa maksuttomana.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Esityksessä todetaan, että ehdotettujen soveltamisalan tarkennusten myötä vammaispalvelulain mukaisten palveluiden piiriin ohjautuvien asiakkaiden määrän ei arvioida eroavan merkittävästi siitä, mitä aiemmin on arvioitu. Todetun voidaan katsoa olevan tulkinnanvaraista, koska esityksellä kuitenkin samanaikaisesti tavoitellaan hyvinvointialueiden rahoituksen turvaamista. Vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevaan pykälään ehdotettavalla ensisijaisen lainsäädännön ensisijaisuutta korostavalla painotuksella tulee varmasti olemaan hyvinvointialueiden päätöksentekoa ohjaavaa merkitystä sen suhteen, myönnetäänkö jatkossa vammaisille henkilöille palveluita vammaispalvelulain vai sosiaalihuoltolain perusteella, vaikka tätä ei esityksessä nimenomaisesti mainitakaan lainmuutoksen tavoitteena.

Esityksen toimeenpanoa ja seurantaan koskevaan lukuun tulisin tämän vuoksi lisättävä maininta, että jos vammaispalvelulain mukaisia palveluita saavien asiakkaiden määrä esityksessä arvioidusta poiketen vähenee ja sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ohjautuvien vammaisten henkilöiden määrä kasvaa, tulee valtioneuvoston ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi siten, että vammaiset henkilöt ohjautuvat jatkossa heidän tarpeitaan vastaavien palveluiden piiriin.

Esityksessä on mahdollisesti ymmärretty käsite positiivisesta erityiskohtelusta (YVL 9 §) väärin. Esimerkiksi esteettömyys ei ole positiivista erityiskohtelua vaan edellytys vammaisten henkilöiden yhdenvertaiselle osallisuudelle. Positiivista erityiskohtelua voisi esimerkiksi olla se, että vammaiset vapautettaisiin kokonaan kuljetuspalveluiden julkisen liikenteen taksoja vastaavien omavastuuosuuksien maksamisesta tai kaikille vammaisille henkilöille taattaisiin ilmainen terveydenhuolto ilman asiakasmaksuja tai esimerkiksi jo poistettu invalidivähennys verotuksessa.

Vammaisen henkilön tarpeen mukaisilla ja laadukkailla palveluilla mahdollistetaan se, että henkilö voi osallistua yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa yhteiskunnassa ilmenevien esteiden vuoksi. Tämä tarkoittaa vammaisten henkilöiden saattamista ”samalle viivalle” vammattomien kanssa. Vammaisten kohdalla palveluiden tarve on lähtökohtaisesti elinaikainen.

Yksittäisen vammaisen henkilön kohdalla viranomaisella on lisäksi velvollisuus tehdä kohtuullisia mukautuksia vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaan viranomaisen on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa käyttää viranomaisen palveluita.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman

Erityisasiantuntija Elli Björkberg